

הרב חיים נבון

ואהבת לרעך כמוך

1. "לא תקם ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (ויקרא י"ט, יח).
2. "האדם עם חברו, כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק זה ובזה חלק זה... וכן מטעם זה ישראל ערבים זה לזה, מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחברו, וכשחוטא האחד פוגם את עצמו ופוגם חלק אשר לחברו בו, נמצא מצד החלק ההוא חברו ערב עליו. אם כן הם שאר זה עם זה, ולכך ראוי לאדם להיותו חפץ בטובתו של חברו, ועינו טובה על טובת חברו, וכבודו יהיה חביב עליו כשלו, שהרי הוא הוא ממש. ומטעם זה נצטוונו: 'ואהבת לרעך כמוך'" (הרמ"ק, תומר דבורה, פרק א).
3. "'ואהבת לרעך כמוך', כמוך – בלי שום הפרש, כמוך – בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות, כמוך – ממש" (מסילת ישרים פרק יא).
4. "טעם 'ואהבת לרעך כמוך' - הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולימד: חייך קודמין לחיי חבריך (ב"מ סב ע"א). אלא מצוות התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב. ויתכן בעבור שלא אמר 'ואהבת את רעך כמוך', והשווה אותם במלת 'לרעך', וכן 'ואהבת לו כמוך' (פסוק לד) דגר, שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו; כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו ב"פ - יחפץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת ובחכמה, ולא שישווה אליו, אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה; ויצווה הכותב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחברו כאשר אדם עושה לנפשו ולא יתן שיעורין באהבה. ועל כן אמר ביהונתן (ש"א כ יז): 'כי אהבת נפשו אהבו', בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר (שם כג יז): 'ואתה תמלוך על ישראל' וגו'" (רמב"ן ויקרא י"ט, יז).
5. "'ואהבת לרעך' - על דעת רבים שהלמ"ד נוסף, כלמ"ד 'לאבנר' (ש"ב ג, ל). ועל דעתי שהוא כמשמעו, שיאהב הטוב לחברו כמו לנפשו" (אבן עזרא ויקרא י"ט, יח).
6. "'ואהבת לרעך כמוך' - אהוב בעד רעך מה שהיית אוהב בעדך אם היית מגיע למקומו" (ספורנו ויקרא י"ט, יח).
7. "והמצוה הר"ו היא שצונו לאהוב קצתנו את קצתנו כמו שנאהב עצמנו, ושתהיה חמלתי ואהבתי לאחי כחמלתי ואהבתי לעצמי, בממונו ובגופו וכל מה שיהיה ברשותו או ירצה אותו, וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמוהו, וכל מה שאשנא לעצמי או למי שידבק בי אשנא לו כמוהו. והוא אמרו יתעלה: 'ואהבת לרעך כמוך'" (ספר המצוות לרמב"ם עשה רו).
8. "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר: 'ואהבת לרעך כמוך'. לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו, והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא" (רמב"ם, הלכות דעות ו', ג).
9. "מצוות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעדם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור. אף על

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל 'ואהבת לרעך כמוך' - כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחריך בתורה ובמצוות" (רמב"ם, הלכות אבל י"ד, א).

10. "ואהבת לרעך כמוך", וכל היכא דכתיב 'רעך' משמע ישראל, ואפילו רשע שנתחייב מיתה אתה חייב לחזור אחר זכותו לברור לו מיתה יפה. ויש לפרש 'ואהבת לרעך' לשון רעים שבך שנתחייבו מיתה ברור להם מיתה יפה" (יד רמ"ה סנהדרין נב ע"ב).

11. "ואהבת לרעך כמוך... למדנו מכאן שמצווים ישראל לאהוב את חבריהם להיות בלב טוב זה עם זה. יכול לכל? ת"ל: כמוך, לרעך שהוא כמוך, שמכנים עצמו בעול שמים ואהבה מצוות כמוך. אבל אם הוא רשע אינך מצווה לאהבו, כי מצווה לשנאותו, כדכתיב: 'יראת ה' שנאת רע', וכתיב: 'הלא משנאיה ה' אשנא' וגו'" (ספר יראים סימן רכד).

12. "ואומר אני, שאין מילת 'כמוך' בלשון הקודש כולל כוונה זו (כלומר, במידה שאתה אוהב את עצמך), אלא 'כמוך' פירושו: הדומה לך, כמו: 'כי כמוך כפרעה' (בראשית מ"ד, יח)... וכן כאן, פירושו: ואהבת לרעך שהוא כמוך - שווה לך ודומה לך, שנברא גם הוא בצלם אלוהים, והרי הוא אדם כמוך. וזה כולל לכל בני אדם, שכולם נבראים בצלם" (נפתלי הרץ וייזל, ביאור על ויקרא י"ט, יח; תרגום: נחמה ליבוביץ).

13. "מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד - זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור" (שבת לא ע"א).

14. "אמאי שינה לומר לו בלשון שלילה דעלך סני כו', דתרגום מלישנא דקרא; הווה ליה למימר: ותרחמיה לחברך כוותך, כתרגום אונקלוס. ויש לומר דמשמע ליה דקרא לא איירי אלא בכי האי גוונא בלא תעשה, דגביה לא תקום ולא תטור כתיב, ועלה קאי ואהבת לרעך וגו', שלא תעשה לו רעה מכל דסני לך כו'; אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר ואהבת לרעך כמוך, כדאמרינן: חייך קודמין לחיי אחיך" (מהרש"א שבת לא ע"א).

15. "אין תיקון המדות שולל מהאדם אהבת עצמו, כי מציאות הנטיות לכבוד ולעונג היא מציאות חיובית בהרכב המכונה של זה החי הנקרא אדם, ואין שלילת הנטיות האלה בנין בנפש האדם אלא סתירת היותו. המוסר אומר לאדם: אהוב את עצמך ורכוש כבוד, אבל דע לך מה אשרך עלי חלד, ומה כבודך, אין כבוד אלא תורה, אין כבוד אלא ענוה, אין כבוד אלא עזיבת הכבוד" (חזון איש - אמונה ובטחון, פרק ד, יד).